

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามหลัก
ธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาดำบลหนองปรือ อำเภอนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีวัตถุประสงค์
การศึกษาเพื่อศึกษาระดับเพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักธรรมาภิบาลและเพื่อ
เปรียบเทียบความแตกต่างการมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักธรรมาภิบาล ผลการศึกษาสามารถ
สรุปได้ ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย
2. อภิปรายผลการวิจัย
3. ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ คือ ประชาชนในตำบลหนองปรือ อำเภอนองปรือ
จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีอายุ 18 ปีเต็มขึ้นไป และไม่เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน
400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหาร
จัดการท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล โดยเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วน of แบบสอบถามจากแบบสอบถามที่
แจกทั้งหมด 400 ฉบับ ได้รับคืน และเป็นฉบับที่สมบูรณ์

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามหลัก
ธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาดำบลหนองปรือ อำเภอนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ส่วนใหญ่มีอายุ 41 ปีขึ้นไป
ส่วนใหญ่มัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร และส่วนใหญ่มิรายได้ต่อเดือน
ไม่เกิน 3,000 บาท

2. ข้อมูลการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษา
ตำบลหนองปรือ อำเภอนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า

2.1 ด้านหลักนิติธรรม พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามหลัก
ธรรมาภิบาลในด้านหลักนิติธรรมในข้อการทราบถึงสิทธิต่าง ๆ ของท่านที่ควรได้รับบริการจากองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น อยู่ในระดับปานกลาง

2.2 ด้านหลักคุณธรรม พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาลในด้านหลักคุณธรรม ในข้อท่านมีส่วนร่วมในการกระตุ้นให้ผู้อื่นทราบเกี่ยวกับปัญหาในท้องถิ่นอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลาง

2.3 ด้านหลักความโปร่งใส พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาลในด้านหลักความโปร่งใส ในข้อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ ภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการ อยู่ในระดับปานกลาง

2.4 ด้านหลักการมีส่วนร่วม พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาลในด้านหลักการมีส่วนร่วมในข้อ ท่านได้ใช้สิทธิทุกครั้งเมื่อมีการเลือกตั้ง อยู่ในระดับปานกลาง อันดับแรก และในข้อท่านมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการวางแผนความต้องการของท้องถิ่นน้อยเป็นอันดับสุดท้าย

2.5 ด้านหลักความรับผิดชอบ พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาลในด้านหลักความรับผิดชอบ ในข้อท่านมีส่วนร่วมหรือส่งเสริมกระบวนการ/ขั้นตอน ในการร่วมกันแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นในท้องถิ่น เช่น การดำเนิน โครงการต่าง ๆ การต่อต้านการซื้อเสียง มากเป็นอันดับแรก และในข้อท่านมีส่วนร่วมในการติดตามแก้ไขปัญหา/ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น น้อยเป็นอันดับสุดท้าย

2.6 ด้านหลักความคุ้มค่า พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาลในด้านหลักความคุ้มค่า ในข้อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการ โครงการ/กิจกรรมเกิดประโยชน์ต่อชุมชน มากเป็นอันดับแรก และในข้อท่านมีส่วนร่วมหรือสนับสนุนการให้บริการ ที่ดำเนินการ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น น้อยเป็นอันดับสุดท้าย

2.7 ภาพรวมของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษา ตำบลหนองปรือ อำเภอนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าด้านการมีส่วนร่วม มากเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ด้านความคุ้มค่า และอันดับสุดท้ายคือ ด้านความโปร่งใส

3. เปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษา ตำบลหนองปรือ อำเภอนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี จากการศึกษาพบว่า เพศ อายุและระดับการศึกษา มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล ไม่แตกต่างกันในส่วน ของ อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .05

อภิปรายผลการศึกษา

ในการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาดำบลหนองปรือ อำเภอนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี มีประเด็นที่น่าสนใจในการอภิปราย ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล กรณีศึกษาดำบลหนองปรือ อำเภอนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี

1.1 ด้านหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากปัจจัยในเขตพื้นที่การเดินทางไม่ค่อยสะดวก และประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมเป็นหลัก ทำให้ช่วงเวลาในการเดินทางทำกิจกรรม การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การเข้าร่วมประชุม ประกอบกับประชาชนมีความคิดเห็นว่าไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเพราะทุกคนต้องประกอบอาชีพ ส่งผลให้ประชาชนไม่มีเวลาเพราะปัญหานี้ประชาชนมีปัญหางานเสริมจึงต้องเร่งหาเงินเพื่อดำรงชีวิต ทำให้ขาดความต่อเนื่อง ในการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงาน โครงการ การพบปะพูดคุย

1.2 ด้านหลักการมีส่วนร่วม โดยรวมอยู่ในระดับสูงทั้งนี้อาจเป็นเพราะสภาพทางสังคมในปัจจุบัน โดยเฉพาะด้านการเมืองระดับประเทศ ซึ่งปรากฏตามสื่อต่าง ๆ ในเรื่องของคอร์รัปชันที่มีส่วนทำให้การเมืองระดับประเทศไม่พัฒนาในทางที่ดีขึ้นซึ่งส่งผลเศรษฐกิจในทุก ระดับไม่เว้นแม้แต่ระดับฐานราก จึงทำให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมติดตามผลการดำเนินการของท้องถิ่นหรือร่วมสนทนากับสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน หรือกลุ่มผู้นำรวมทั้งการใช้สิทธิผ่านทางกระบวนการการเลือกตั้ง

1.3 ด้านหลักความคุ้มค่า โดยรวมอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สถานการณ์ในปัจจุบันจากในในเรื่องของการคอร์รัปชันส่งผลต้องงบประมาณในการพัฒนาในการดำเนินงานโครงการของทุกองค์กร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งประชาชนในพื้นที่ซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสียที่ใกล้ชิดมากที่สุด ประกอบกับข้อมูลข่าวสารในปัจจุบันจึงทำให้ประชาชนสนใจในการมีส่วนร่วมเพื่อการติดตามผลงานโครงการต่าง ๆ

2. เปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาดำบลหนองปรือ อำเภอนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน มีดังนี้

2.1 จำแนกตามเพศ และอายุ ต่างกัน พบว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษา ตำบลหนองปรือ อำเภอนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี ไม่แตกต่าง

กัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ เพศชายและเพศหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันในสังคมมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นช่วงอายุใดก็ตาม ก็สามารถมีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการท้องถิ่นของตนได้เป็นอย่างดีเช่นเดียวกัน จึงส่งผลให้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ นที ดิษฐบรรจง (2546, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลนาจอมเทียน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล และศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล โดยศึกษาจากประชาชนหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาจอมเทียน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี จำนวน 116 คน ด้วยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ ใช้วิธีการศึกษาวิจัยแบบวิธีสำรวจ (survey research) แบบหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ อาชีพ รายได้ต่อเดือน ความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลกับตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล จากผลการศึกษาพบว่า ประชาชนหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลค่อนข้างต่ำ จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ประชาชนที่มีอายุ เพศ อาชีพ รายได้ต่อเดือน มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลลงอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ส่วนความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล

2.2 จำแนกตามระดับการศึกษาต่างกัน พบว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษา ตำบลหนองปรือ อำเภอหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ประชาชนที่มีการศึกษามากขึ้น ก็จะมีความรู้ความสามารถมากขึ้น และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน มากขึ้นตามไปด้วย จึงส่งผลให้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ วันเพ็ญ วอกลาง (2534) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก จากหมู่บ้านที่ใช้น้ำจากแหล่งน้ำที่ได้รับรางวัลและไม่ได้รับรางวัลในเขตภาคเหนือ 19 แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 13 แห่ง พบว่า การมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มผู้ใช้น้ำที่ใช้จากแหล่งน้ำที่ได้รับรางวัลและไม่ได้รับรางวัล ไม่มีความแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังพบว่าบทบาทของกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำมีเพียงปัจจัยเดียวเท่านั้นที่มีผลกระทบ โดยตรงต่อการมีส่วนร่วมปัจจัยการฝึกอบรมและการนิเทศงานมีผลทางอ้อมต่อการมีส่วนร่วม

2.3 จำแนกตามอาชีพ และรายได้ต่างกัน พบว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษา ตำบลหนองปรือ อำเภอหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ไม่ว่าจะเป็นอาชีพอะไรและรายได้มากน้อยเท่าใด ก็ต้องมีส่วนร่วมและให้ความสำคัญกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดรวมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยเช่นเดียวกัน

สอดคล้องกับผลการศึกษาของ รัชัญพล สุคันทรส (2548, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลเมืองอโยธยาให้เป็นเมืองน่าอยู่” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลเมืองอโยธยาให้เป็นเมืองน่าอยู่ และศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนในการมีส่วนร่วมของประชาชน จำแนกตาม ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ครอบครัว ต่อเดือน และสถานภาพทางสังคม โดยศึกษาถึงกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนใน 5 ด้านคือ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ และด้านการบริหารจัดการ โดยกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองอโยธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัด

พระนครศรีอยุธยา จำนวน 392 คน โดยใช้เครื่องมือแบบสอบถามเกี่ยวกับความร่วมมือของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลเมืองอโยธยาให้เป็นเมืองน่าอยู่ ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลเมืองอโยธยาให้เป็นเมืองน่าอยู่ ในด้านเศรษฐกิจ และด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมาก และในด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านกายภาพ อยู่ในระดับการมีส่วนร่วมน้อย นอกจากนี้ยังพบว่า ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ครอบครัวต่อเดือน และสถานภาพทางสังคม ที่แตกต่างกัน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลเมืองอโยธยาให้เป็นเมืองน่าอยู่แตกต่างกันที่นัยสำคัญ .05

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษา “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งในเรื่องของการให้ผู้อื่นรู้ถึงถึงสิทธิในการคัดค้านหรือการอุทธรณ์ต่อการบริการที่ไม่เป็นธรรม การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ให้ผู้อื่นรู้ถึงกำหนดระยะเวลาแล้วเสร็จของโครงการ หรือให้ข้อมูลการให้บริการต่างๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนการรับรู้การทำงานของคณะกรรมการหรือมีส่วนร่วมในการตรวจสอบเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในการ เสนอให้ข้อคิดเห็น หรือ วางแผนความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่จะสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้พัฒนาเป็นการบริหารงานที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และเป็นการป้องกันปัญหาการคอร์รัปชันในองค์กรได้อย่างดี ดังนั้น จึงควรกำหนดนโยบายเพื่อการวางแผนดำเนินงานด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1. ด้านหลักนิติธรรม และหลักคุณธรรม พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ควรให้ความสำคัญ คือ การให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการให้ผู้อื่นรู้ถึงถึงสิทธิในการคัดค้านหรือการอุทธรณ์ ต่อการบริการที่ไม่เป็นธรรม ด้านการประชาสัมพันธ์ การรับบริการจากองค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่น ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงควรกำหนดนโยบายที่เน้นในเรื่องของสิทธิ ขั้นตอนในการให้บริการต่างๆ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายการทำงานระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน เพื่อให้ประชาชนเกิดความพึงพอใจ และพร้อมให้ความร่วมมือกับทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. ด้านหลักความโปร่งใส พบว่า ควรให้ความสำคัญและสนับสนุนและนำไปกำหนดเป็นนโยบายในการมีส่วนร่วม คือ การส่งเสริมประชาชนให้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบ การวางแผนความต้องการของท้องถิ่น การติดตามโครงการ หรือเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ ในการตรวจสอบเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในทุกโครงการอย่างแท้จริง เนื่องจากปัจจุบันการทุจริตคอร์รัปชันเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อสังคมในทุกระดับ ดังนั้น จึงจำเป็นที่ควรสนับสนุนให้ประชาชนได้เป็นคณะกรรมการ และมีองค์กรภาคเอกชนเข้าร่วมตรวจสอบอย่างจริงจังเพื่อให้เกิดความคุ้มค่าต้องงบประมาณในการดำเนินงานที่โปร่งใสต่อส่วนรวมให้คุ้มค่าและครอบคลุม

3. กำหนดนโยบายที่เกี่ยวกับการพัฒนาด้านการบริหารจัดการ ที่เน้นการมีส่วนร่วม เช่น การเป็นกรรมการบริการชุมชน และ อาสาสมัคร ที่สามารถรวมกลุ่มกันได้เพื่อประโยชน์ร่วมกันกับประชาชนทุกคน รวมทั้งมีช่องทางในการติดต่อสื่อสารกับประชาชนทั้งกับประชาชนด้วยกัน หรือประชาชนกับภาครัฐอย่างทั่วถึง

4. กำหนดนโยบายในการที่เกี่ยวกับการเข้าไปเสริมกระบวนการทำงานการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการคิดวางแผนการกระจายความรู้ งบประมาณ โอกาสการเข้าถึง ข้อมูลการตัดสินใจ เพื่อให้เกิดประโยชน์ ความคุ้มค่าต่อการพัฒนาท้องถิ่นให้เติบโตอย่างยั่งยืน

5. กำหนดนโยบายในการสร้างระบบบริหารจัดการที่ดี/ ธรรมาภิบาล ทั้งในทางการเมืองระดับประเทศ ระดับท้องถิ่น ระบบราชการให้สอดคล้องเป็นระบบเดียวกันอย่างเป็นรูปธรรม แล้วใช้กลไกของรัฐในการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาคราชการ ประชาชนในท้องถิ่นซึ่งจะส่งผลต่อภาพรวมของประเทศ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. วางแผนในการพัฒนาประชาสัมพันธ์ ด้านการส่งข้อมูลข่าวสารไปสู่ประชาชน โดยผ่านผู้แทนชุมชนให้เกิดผลสัมฤทธิ์
2. จัดฝึกอบรมในด้านที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานหรือการดำเนินการของภาครัฐให้แก่ระดับผู้นำชุมชน
3. วางแผนการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน ด้านการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์สู่ประชาชนรวมถึงการสนับสนุนการจัดตั้งเครือข่ายในการติดตามข้อมูลต่าง ๆ

4. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง การบริหารงานเพื่อให้ กระทั่งถึงผลที่จะเกิดขึ้นต่อภาพรวมต่อไป

5. ด้านหลักคุณธรรม ควรส่งเสริมให้เกิดนโยบายที่เน้นในเรื่องการให้และการรับข้อมูลการ บริการจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชนและชุมชนในพื้นที่ให้มากขึ้นและต่อเนื่องด้วย

6. ด้านหลักความโปร่งใส ควรเน้นนโยบายการมีส่วนร่วมในเรื่องการตรวจสอบการทำงาน ของคณะกรรมการเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

7. ด้านหลักการมีส่วนร่วม ควรเน้นนโยบายการมีส่วนร่วมในเรื่องการวางแผนความ ต้องการของท้องถิ่น และการนำเอาความคิดเห็นเรื่องความต้องการของประชาชนเสนอต่อองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น

8. ด้านหลักความรับผิดชอบ ควรเน้นนโยบายการมีส่วนร่วมในเรื่องการติดตามการ แก้ปัญหา/ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ในการดำเนินงานของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

9. ด้านหลักความคุ้มค่า ควรเน้น นโยบายการมีส่วนร่วมในเรื่อง การสนับสนุนการ ให้บริการที่ดำเนินการ โดย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายเกิดประ โยชน์แก่ ประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามหลัก ธรรมาภิบาลในเชิงคุณภาพ เพื่อให้ ได้ข้อมูลเชิงลึก จากกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

2. ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามหลัก ธรรมาภิบาลในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบผลการศึกษา